

20. märtsil 1254. aastal Saare–Lääne piiskop Heinrichi ja Saksa ordu kõrgmeistri Preisi- ja Liivimaa täievolilise esindaja Eberhard von Sayni vahel sõlmitud kokkulepe, mis käsitleb maade jaotust Saare-Lääne piiskopkonnas.

LUB VI, 2735:

Kõikidele ja igale Kristusesse uskujale, kelleni käesolev kirjutis jõuab, vend Heinrich [Hinricus], jutlustajavendade ordust, Jumala armust Saaremaa ja Läänemaa piiskop, tervitusega elava Jumala poja nimel. Et mitte järeltulijate mälestuse väärilised kaasaegsete teod ei kaoks teadmatusse, on kohus need mälu kaitseks kirja panna. Niisiis kõik koos, see tähendab ühelt poolt meie ja teiselt poolt vend Eberhard von Sayn'i [Everhardum de Seyne], Saksa ordu vendade käsniku Saksamaal ja kõrgmeistri asemiku Liivimaal ning sama ordu Liivimaa vendade vahel, neis allpool äratoodud väärivate ja allakirjutanud vahemeeste uurimist vajanud asjus, on kõik lahkkelid järgnevalt vaigistatud: nimelt vennad saavad veerandiku vasallivaldustest¹, mis on vabad või vabanevad Läänemaal, ent, kui meie või meie järeltulijad teeme või saame tegema vendade selle veerandiku osas mingit kahju, kohustume seda korvama. Samuti tuleb märkida, et mis iganes vend Berthold [Bertholdus] ja vend Werner (?) [Wer.]², mainitud ordust, on korraldanud linnuse³ sarases, mis ulatub ümber linnuse kuni poole miilini, asuva viie küla asjus, saab kinnitatud mõlemalt poolt, aga saar, mida kutsutakse Saastnaks [Saast], mis iganes õigused meil seal polnuks, loobume (neist), aga saart, mida kutsutakse Muhuks [Mone], saavad vennad täienisti valdama, ent meie jätame endale viiskümmend adramaad, mis on kompensatsioonina veerandik samast vendadele juba määratud saarest, aga saar, mida kutsutakse Hiiumaaks [Dageyden], poolitatakse meie ja vendade vahel võrdselt. Kihelkonna [Kiligund (al. Kilekund)] poolitatakse samuti meie ja vendade vahel võrdselt. Meie inimesed⁴ saavad kuuluma meie preestri alla ja vendade inimesed saavad kuuluma nende preestri alla. Samuti sadamad, mis on selles kihelkonnas, jäävad ühisteks ja vabadeks. Aga kaks küla koos järvega, asukohaga maal, mida kutsutakse Karjaks [Carries (al. Karyes)], milliseid vennad seniajani on vallanud, jäävad koos oma õiguste ja päraldistega meile ja saavad kuuluma

---

¹ Originaalis *bonis vasallorum*, kuid *bonis* on väga mitmetähenduslik sõna. Siin ainult üks selle võimalikest tõlgendusvariantidest.

² Võimalik, et silmas on peetud tulevast Liivimaa ordu maameistrit Wernerit (1261–1263).

³ Jutt on ilmselt Lihula linnusest.

⁴ Kasutatud on terminit *homines*. Läbivalt on kahes ürikus seda kasutatud otseselt kohalikke inimesi puudutavas kontekstis.

Karja [Caries] kiriku alla, aga niimoodi, et ei meie, ega ka vendade inimesi, valdustest, mida nad seni on vallanud, mitte mingil juhul välja ei aeta. Kompensatsiooniks nende eelräägitud kahe küla eest eraldame vendadele viiskümmend adramaad, mis külgnevad nende valdustega Kihelkonnas [Kilegund], alalt, kus me piirneme selle kohaga, kust on annetatud preestritele ettenähtud adramaad, mis poolitatakse preestrite vahel võrdselt. Kõik ülejäänud valdused poolitatakse ära lähitulevikus Püha Walburga pühaks. Ja see, mis jääb vendade osasse, saab kuuluma neile koos kümniste, kirikute ja kõigi ajalike õigustega, välja arvatud vaimulik jurisdiktsioon, mis jääb meie alla. Et aga see kindlalt püsima jääks, oleme kinnitanud käesoleva kirjutise austusväärse isa isandate seas, Alberti [Alberti], Liivi-, Eesti- ja Preisimaa peapiiskopi, ülla mehe, isand Gerhardi [G(erardi)], Holsteini krahvi, meie nimetatud venna A. E. [A. E. (al. nostri Ac fratris E)]⁵, isand Hermanni [Her(manni)], Riia (toom)praosti, isand G. [G.], Osnabrücki kiriku (toom)kustose, isand O. [O.], Borthenistede [(al. Bartmuistede) rüütli, Saksa ordu Liivimaal komtuuri, pitseriga.⁶ Antud Riias, Issanda aastal 1254, 20ndal Märtsil.

---

⁵ Siinkohal kasutatud *fratris* on läbivalt kasutusel seoses orduvendadega. Kas on "E" all ehk silmas peetud juba eelnevalt mainitud Everhaydumi? "Ac" valesti suure algustähega, peaks olema *ac*, mille järgi võiks tõlkida "ka meie vend E".

⁶ Pikast loetelust tuleb välja, et mingit taolist eraldi ametimeest, näiteks Saaremaa (või Läänemaa) foogti, polnud.